

ÇEVİRİDE EŞDEĞERLİK VE ÇEVİRİ KURAMLARI BAĞLAMINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA

Şerife YILDIZ*

ÖZET

Bu çalışmada çeviri kavramının değişik yaklaşımlarla tanımı yapıldıktan sonra, eşdeğerlilik kuramına bağlı kalarak Franz Kafka'nın *Dava* isimli romanının iki farklı çevirisi karşılaştırmalı bir çerçevede değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çeviride Eşdeğerlilik, Yazınsal Çeviri, Çeviri Karşılaştırması, Çeviri Eleştirisi

ABSTRACT

In this study the concept of translation is defined in the light of several different perspectives, and two different translations of the "Trial" by Franz Kafka into Turkish are evaluated.

Keywords: equivalence in translation, literary translation, comparison of translation, translation criticism

Çeviri Kaynaklarında araştırmacıların üzerinde uzlaştıkları konuların başında çeviri etkinliğinin çok boyutlu karmaşık bir işlem olduğu gelir. 'Çeviriyi, diller ve kültürler arası bir aktarım' (Boztaş, 1992:249) ve 'bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her tür kültürel değeri, içinde oluşturduğu tarihsel ve toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanmasına sunan, uygarlıklar arası bir iletişim ve bildirişim aracı' (Vardar, 1981:173) olarak tanımlarsak, bu etkinliğin ne kadar çetin bir iş olduğunu kabul etmek zorunda kalırız. (Aktaş:1996)

Yazılı ve sözlü olmak üzere iki ayrı düzeyde gerçekleşen çeviri işlemi için kullanılan kavramlar da günümüzde kimi zaman birbirine karıştırılmakta ve anlam karışıklığına yol açmaktadır. (Aktaş:1996)

Ateşman'a (2001) göre çeviri anlayışı aşağıdaki kriterlerle anlam kazanmaktadır:

- Çeviri bir kültürel aktarımdır
- Çeviri bir eylemdir
- Çeviride en önemli şey erek metnin işlevidir
- Metinler diğer metinlerle ilişkileri içinde anlam kazanır

Çeviribilimsel çalışma evreni çok-katmanlı, çok yönlü ve çok evreli bir araştırma alanı olarak tasarlanmalıdır. Çevrim kuramının görsel tanımı, kuramsallık boyutu yeterince ve kendi başına açıklamamaktadır; kaldı ki, böyle bir hedefi de bulunmamaktadır. Ancak şu betimsel saptamayı yapmak olanaklıdır; Görsel tanım, genel çevrimsel olguları ve yönelimleri, ayrıca Çevrim Kuramı'nın birincil ve tümel üst formülünü somutlaştırmak, betimsel anlamda doldurmak işlevini görmektedir. (İşçen: 2002)

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Çeviribilimde ortaya konulduğu şekliyle çeviri eleştirisi yapabilmek için bu uğraşın sınırlarını ve gerektirdiklerini çok dikkatle belirlemek gereklidir. Çeviri uğraşının neler gerektirdiğini, çevirmenin görevinin ne olduğunu, çeviri sorunlarının hangi yöntemlerle aşılabileceğini bilmeli, hedef dil ve kültürdeki çeviri geleneğini tanımalıdır. Ayrıca eleştirmen

kaynak metni dizgesel bir şekilde dil, kültür, ileti ve yazınsal özelliklerinin üzerinde durarak inceleyebilmelidir. (Aksoy:2001)

Çeviri araştırmalarında kaynak metne dayalı bir ölçüt olduğu için eleştirerek bir anlamda tabulaştırılan eşdeğerlilik kavramının ardından yazılı ve sözlü çeviri metnin değerlendirilmesinde erek odaklı bir ufuk açılmıştır. 1980'lerde bütüncü ve alanlar arası çeviri çalışmalarının odağında kıyasıya sorgulanan kavramla araştırmacılar iki temel çizgide ilerlemişlerdir:

1. Erek metinle kaynak metin arasındaki ilişkiyi tanımlayacak bir ölçü olarak kaynak dil ve metne eşdeğerli/yeterli dil kullanımını savunmayı sürdüren dil odaklı kuramcılar
2. Erek metni kendi koşulları içinde değerlendirirken çeviri normları doğrultusunda verilen çeviri kararlarını 'değer' ölçüsü olarak alan eşdeğer yerine 'karşılık', 'seçenek'i yeğleyen iletişim, kültür ve yazınbilim odaklı kuramcılar. (Bulut: 2000, 74)

Bir çeviri eleştirisi, ancak iki yargının birlikteliği ile tanımlanabilmektedir. İki yargı bir birini desteklemek durumunda da değildir., zira çeviri gerçekliği, bilimsel araştırma gerçekliği ile örtüşme durumunda değildir. Hiçbir zaman . Bu nedenle, bir çeviri-eleştirel araştırma sonucu, pekala, 'yanlış' bir çevirinin 'iyi' bir çeviri metne yol açmış olduğunu bulgulayabilmektedir. Tam tersi de, 'yanlış' bir çeviri etkinliğinin, 'iyi' bir metin oluşturduğu sonucuna yol açabilir. Bu sonuçlar, çeviri edimine dönük çıkarımlardan çok, çeviribilimsel araştırmaların ne denli edim ile kuram arasında ayırım yapması gerektiğini belgeler. Çeviribilim, çeviri uygulamasına katkı sunmaktan uzaktır. (İşçen: 2002)

Dil, o dili konuşan insanların dünyaya bakışı ve aynı zamanda o dünyayı kavrayış biçimidir. Yani dil dediğimiz şey, bir grup insan ya da toplumun diğerlerinden ayırt edici özelliklerinin toplamı anlamına gelen kültürün bir parçasıdır. Çeviride bu iki kültür karşı karşıya gelmektedir. (Ateşman: 2001)

Bilim ve teknolojinin gelişmesiyle her gün gittikçe küçülen dünyamızda çeviri olgusu hem dil içi hem de diller arası düzeyde iletişimin ayrılmaz bir parçası olarak önemini ve güncelliğini bütün sorunlarıyla birlikte korumaktadır. (Aktaş:1996)

Çeviri kuramlarında eşdeğerliliğin metinsel boyutuyla ilgili tartışmalar, eşdeğerlilik kuramcılarıyla yazın ve kültür odaklı çeviri kuramcılarının görüşleri ve yönelimleri arasındaki farklılıklar, 'dil bilimiyle yazının bilimi arasında kalan' çeviribilimin yolunu açan tartışmalar yaratmıştır. Metinsel değerlendirme erek odaklı, betimleyici ve işlevsel bir temel üzerinde başka alanların desteğini doğru kullanan bir bakış açısına gerek duymaktadır. 'Eşdeğerlilik'ten kaçınırken işlevsel ve nesnel bir 'değer' ve 'değerlendirme' düzlemi arayışlarını sürdürmek yerinde olacaktır. (Bulut: 2000, 82) Bir yapıtı çevirmek: belirli (doğal) bir dille yazılmış bir yapıtı iletilmek-bildirmek istediklerini, başka bir dille-iletme

Çeviride Eşdeğerlik ve Çeviri Kuramları Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Çalışma

yolunun özellikleriyle birlikte-iletilebilir duruma getirebilmektir. Diğer bir deyişle bir yapıtı çevirmek, belirli bir dille yazılmış bir metnin anlamını, dile getiriliş özelliklerinin de koruyarak, başka bir dille yazılan bir metne aktarmak, yani aslını verecek şekilde aktarmaktır da denebilir. Bu da çeşitli yazın türlerinde farklılık gösterir. (Kuçuradi, 1989:22)

Alman Edebiyatının dünyaca tanınmış yazarlarından Goethe'nin onsekizinci yüzyıldaki çeviri anlayışını üç noktada özetlemek mümkündür:

- Çeviri orijinal metnin düşünsel bütünlüğünün aktarılmasını öngören bir olgudur.
- Çeviri, orijinal metnin hedef dilde başka bir düzenekle taklit edilmesi, daha doğrusu kopya edilmesi işidir.
- Çeviri, sadece orijinal metnin anlamını değil, aynı zamanda o metnin içerdiği söz sanatlarının, üslubunun ve ritmik unsurlarının da aktarılmasını sağlayan bir süreçtir.

Çevirinin bir yorum sanatı olduğu anlayışı da yine bu yüzyılda Alman bilgini Friedrich Schleiermacher tarafından ileri sürülmüştür. Böylece burada klasik çeviri anlayışı önemini yitirmiş, çeviri artık içeriği anlam ve yorumlama işi olarak görülmeye başlanmıştır. (Aktaş:1996)

Çeviri işleminde sık sık kullanılan eşdeğerlik kavramının Türk Dil Kurumu tarafından çıkarılan Türkçe sözlükte (s.470), matematikte kullanıldığı ve bu bilim dalında adı geçen kavramın 'çözümleri aynı olan denklem sistemleri' şeklinde tanımlandığından bahsedilmektedir. (Aktaş:1996)

W. Koller'in tespitlerine göre, çeviride eşdeğerlik kapsamındaki çevrilemezlik sorunu içinde yer alan kültürel farklılıklar değişik biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. İki ayrı toplumda yer alan kültürel özelliklerin,

- tamamen çakışması,
- kısmen çakışması
- hiç çakışmaması söz konusudur. (Ateşman: 2001)

Çeviride eşdeğerlik kavramı bazen çevirmenin özgün metinle özgürce oynaması, bazen de özgün metne sınıksız bağlı kalması tartışmalarını doğurur, ancak bunlar çeviri yöntemlerinin bir anlatısı olarak değerlendirilmelidir. (Aksoy:2001)

Çeviribilimsel araştırmalar, çeviri edimine dönük belli başlı ve nesnel sayılabilecek bulgu ve 'kurallar' sunabilir. Bunları açıklamak gerekirse, başlıca şu önermeler geçerlidir:

- a) Çeviri, bir çevirme etkinliği olarak iki temel aşamaya bölünmektedir,
- b) Çeviri etkinliğindeki ilk aşamaya 'makro-stratejik aşama', ikinci aşamaya ise 'mikro-stratejik araştırma' diyoruz.
- c) Makro-stratejik aşamada , 'karar' verilir. Mikro-stratejik aşamada 'tercihler' yapılır. (Bu arada: bir karar, doğru veya yanlış olabiliyorken, tercihler iyi/kötü olabilmektedir. Bazı durumlarda da yanlış tercih listesinden iyi sonuçlar çıkabilir.)
- d) Makro-strateji araştırması, çevri-yöntemsel evredeki araştırmaların bulgularına dayandırılır. Buradaki karar, çeviri yöntemi bağlamında

alınır. Bu aşamadaki tüm işlemler kaynak dil düzlemine dönük yürütülür. (Bu arada: kaynak dil, örneğin Çince bile olabilirken, araştırma dili pekala Türkçe de olabilir; erek dil ise yine ayrı bir dil, örneğin Almanca olabilir; buradaki “kaynak/erek dil düzlemi” kavramalarının bu bakımdan iyi anlaşılması gerekmektedir.)

- e) Mikro-strateji araştırması, çeviri-eleştirisel evrenin bulgu ve çıkarımlarına dayandırılır.
- f) Makro-stratejideki karar, yanlış veya doğru olabiliyorken, mikro-stratejideki tercihler iyi veya kötü olabilmektedir.
- g) Tek bir karar verilir, birçok tercih/seçenek oluşturulur. Bu bağlamda verilen kararlar “tek” iken; tercihler, çok seçmeli olabilirler.
- h) Karar, soyutlamayı öngörürken, tercihler her bakımdan dil- tekniksel veya dil-materyal odaklı işlemlerden oluşur.
- i) Çevirim yönteminin araştırılması, göreceli olarak disiplinler-arası ve çeviribilimsel bir işlem olarak öngörülmektedir.
- j) Makro strateji araştırmasına ‘çevir’ araştırması, mikro-strateji aşamasına ise ‘metin oluşturma aşaması’ diyoruz.
- k) Çeviri aşamasındaki, elde edilen olgu, aslında tek dilde bir boyuttan başka bir boyuta çevrilen bir şeydir. Buradaki karar doğrultusunda ortaya çıkan şey, kararın yanlışlığını ortaya koyabilmektedir. Bu durumda, aynı yanlış kararda, bilimsel işlemlerde bir hatanın yapıldığı anlamı çıkar. (İşçen: 2002, 160,162)

Çeviride eşdeğerlik kavramının irdelenmesi amacına yönelik olarak **Franz Kafka**’nın **Dava** isimli romanının iki ayrı çevirmen tarafından düzenlenmiş şeklini romanın içinde yer alan aynı cümlenin farklı kişiler tarafından nasıl yorumlandığına yönelik kıyaslamalarla ele alacak olursak, çevirinin aslında bir anlamda da yorum sanatı olduğunu görmemiz mümkün olacaktır. Ahmet Cemal ve Kamuran Şipal’in dilimize çevirdiği eseri 20 ayrı cümlenin yorumlanması ile analiz ederek bunun sonucu olarak iki ayrı çeviride de ortaya çıkan genel prensiplerin neler olduğu üzerinde durulacaktır.

Karşılaştırmalı çözümlemede amaç, kaynak metindeki anlamların, çevirmenin hangi seçimleri ışığında hedef dilde yaratılabildiğinin nedenlerini ortaya çıkarmaktır. Bu süreç içinde aşağıdaki noktalar önem kazanır:

- a) Eleştirmen, değerlendirme sürecinde çevirmenin dil ile ilgili seçimlerini bir bütünlük içinde ele almalı;
- b) Eleştirmen, çevirmenin hedeflediği okuyucu kitesinin beklentisi ve beğenisine göre belirlediği çeviri yöntemini ortaya koyabilmeli;
- c) Eleştirmen, çevirmenin bu amacı gerçekleştirmeye yönelik seçimlerini ve tutumlarını belirleyebilmelidir.

Çeviri eleştirisi bir yöntem çerçevesinde ilerleyeceğine göre, karşılaştırmalı çözümleme yapabilmek için kaynak metinden belirli kesitlerin seçilmesi gerekir. (Aksoy:2001)

Çeviride Eşdeğerlik ve Çeviri Kuramları Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Çeviri: Kamuran Şipal		Çeviri: Ahmet Cemal	
1. örnek: Kafka, S. 20			
In allen kleinen Pausen der Tagesarbeit hatte er daran gedacht; ohne genau zu wissen, was er meinte, schien es ihm, als ob durch die Vorfälle des Morgens eine große Unordnung in der ganzen Wohnung der Frau Grubach verursacht worden sei und daß gerade er nötig sei, um die Ordnung wiederherzustellen.			
Sayfa No: 21	Çalışırken verdiği bütün kısa molalarda hep eve gitmeyi geçirmişti aklından. Sabahleyin olanlar Bayan Grubach'ın pansiyonunda baştan aşağı bir düzensizliğe yol açmış ta düzenin yeniden kurulabilmesi ille kendisinin bulunmasını gerektiriyor-muş gibi belirsiz bir duygu vardı içinde	Sayfa No: 35	Günlük çalışmasına verdiği kısa aralarla hep aynı şeyi düşünmüştü; ne olduğunu kafasında tam canlandıramamakla birlikte, içinde sanki sabahki olaylar nedeniyle Bayan Grubach'ın evinde büyük bir düzensizlik olmuş ve ortalığı yeniden düzene sokabilmek için özellikle gerek duyuluyormuş gibi bir duygu vardı.
	Buradaki ifadede eve gitme düşüncesi ön planda; bunu takiben evde kendisinin mutlaka bulunması gerektiği düşüncesi belirgin..		Burada eve gitme düşüncesinin ön planda olmasından çok evdeki karmaşa ve kendisinin bulunması gerektiği düşüncesi hissediliyor.
2.örnek Kafka, S. 21			
"Frauenhände bringen doch im stillen viel fertig", dachte er, er hätte das Geschirr vielleicht auf der Stelle zerschlagen, aber gewiß nicht hinaustragen können.			
Sayfa No: 22:	Şu kadın sessiz sedasız çalışıp ne çok işler beceriyor diye geçirdi içinden. Kendisi, o tabakları, fincanları dünyada odadan dışarı taşıyamaz, belki hemen düşürüp kırardı.	Sayfa No: 36	Kadın eli sessiz sedasız pek çok işi görebiliyor, diye düşündü, kendisine kalsa tabaklarla fincanları belki oracıkta tuzla buz edebilir, ama içeri taşımamasını beceremezdi.
	Burada kadının becerikliliğine karşın kendisinin daha az becerikli olduğunu düşünüyor. Ayrıca kadın burada tanımlı bir kişi olarak belirtilmiş.		Burada en temel fark bahsedilen kadın, herhangi bir kadın olarak belirtilmiş. Romandaki kadın olduğu anlaşılıyor, ayrıca kendisini tabakları taşıma konusunda daha fazla beceriksiz buluyor.
3.örnek Kafka, S. 22			
"Es ist gar nichts Dummes, was Sie gesagt haben, Frau Grubach, wenigstens bin auch ich zum Teil Ihrer Meinung, nur urteile ich über das Ganze noch schärfer als Sie und halte es einfach nicht einmal für etwas Gelehrtes, sondern überhaupt für nichts.			
Sayfa No: 23	"Söyledikleriniz asla saçma değil, Bayan Grubach. En azından ben de biraz sizin gibi düşünüyorum, ama benim olup bitenler	Sayfa No: 37	'Söylediğiniz kesinlikle budalaca değil, Bayan Grubach, en azından ben de sizin gibi düşünüyorum, yalnız olayın bütününe ilişkin

Şerife YILDIZ

	üzerindeki yargım sizinkinden biraz daha sert. Doğrusu olanlara öyle bilgiççe bir şey gözüyle baktığım yok, tersine hiçbir önem taşımayan şeyler hepsi.		olarak sizden daha katı bir yargıya varıyorum ve bu olanları derin anlamlı değil, ama önemsiz sayıyorum.
	Buradaki ifadede Bayan Grubach'a karşı daha kibar ve temkinli gibi bir tutum izliyor		Burada daha keskin bir ifade dikkatimizi çekiyor.
4.örnek	Kafka, S. 24		
Dagegen beschloß er, da er gar keine Lust zum Schlafen hatte, noch wachzubleiben und bei dieser Gelegenheit auch festzustellen, wann Fräulein Bürstner kommen würde.			
Sayfa No: 26	Ama uyumayı hiç canı istemiyordu K.nın, dolayısıyla henüz uyanık kalmaya karar verdi. Böylelikle Frolayn Bürstner'in eve ne zaman döndüğünü de öğrenebilecekti.	Sayfa No: 39	Canı henüz yatmayı istemediğinden, daha uyanık kalmaya ve bu fırsattan yararlanarak Bayan Bürstner'in ne zaman döneceğine dikkat etmeye karar verdi.
	Burada öncelikle uykusunun olmadığı ifadesi ve böylece Bayan Bürstner'in de eve ne zaman döneceğini öğrenme düşüncesi var.		Burada uykusunun olmamasını fırsat bilerek asıl önemli olanın Bayan Bürstner'in eve dönmesi olduğu düşüncesi ön planda.
5.örnek	Kafka, S. 25		
Es war halb zwölf vorüber, als jemand im Treppenhaus zu hören war.			
Sayfa No: 27	Saat onbirbuçluğu geçmişti ki, merdivenlerden birinin çıktığını işitti.	Sayfa No: 40	Merdivenlerden birinin geldiği duyulduğunda saat on bir buçluğu geçmişti.
	Burada ön planda olan saatin kaç olduğu ifadesi.		Burada ön planda olan ise merdivenlerden çıkan kişinin varlığı ve buna bağlı olarak saatin kaç olduğu.
6.örnek	Kafka, S. 27		
"Doch",sagte K., "glauben Sie denn, daß ich schuldlos bin?" "Nun, schuldlos..."			
Sayfa No: 29	'Yoksa siz beni suçsuz mu buluyorsunuz?' 'Suçsuz mu? Şey,ne bileyim...' dedi Frolayn Bürstner	Sayfa No: 42	'Ama öyle' dedi K. , 'benim suçsuz olduğuma inanıyor musunuz?' 'Bilemiyorum...'
	Burada Bayan Bürstner'in suçlu bulunduğu ifadesi biraz daha belirgin.		BU ifadede ise Bayan Bürstner'in kafasının karışık, suçlu bulup bulmadığı tam olarak anlaşılmıyor.
7.örnek	Kafka, S. 29		
Da klopfte es an die Tür des Nebenzimmers einigemal, stark, kurz und regelmäßig.			
Sayfa No: 32	Ansızın düzenli aralarla kısa süreli ve sert, birkaç kez bitişik odanın	Sayfa No: 45	O anda yan odaya açılan kapı birkaç kez vuruldu; güçlü, kısa ve

Çeviride Eşdeğerlik ve Çeviri Kuramları Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Çalışma

	kapısına vuruldu.		düzenli vuruşlardı.
	Kapının vuruluşu buradaki ifadede daha tedirgin edici ve ansızın izlenimi uyandırıyor. Kaynak dilde ansızın anlamına gelen bir ifade bulunmamaktadır.		Bu cümlede ise kapının vuruluşu biraz daha az tedirgin edici bir ifadeyle belirtilmiş.
8.örnek	Kafka, S. 32		
Erste Untersuchung			
Sayfa No: 35	İlk sorgulama	Sayfa No: 48	İlk soruşturma
	Sorgulama kelimesi daha keskin ve gergin bir anlam içermekte. Sorgulama kelimesi daha çok mahkemeyi hatırlatmakta.		Soruşturma kelimesi ise bir konunun araştırılması anlamını da taşıyabilmekte ve sorgulama kadar ürkütücü olarak algılanmayabilir.
9.örnek	Kafka, S. 32		
K. hängt, als er diese Meldung erhalten hatte, ohne zu antworten, den Hörer an;			
Sayfa No: 35	Haberi alan K. bir cevap vermeden kulaklığı yerine astı.	Sayfa No: 48	K. bu haberi aldıktan sonra telefonu yanıt vermeksizin kapatmıştı;
	Kulaklığı asmış olmak bize daha yumuşak bir ifade veriyor. 'Bu' işaret zamirinin kullanılmaması haberin özel bir niteliği olduğunu belirtmemektedir.		Telefona yanıt vermemiş olduğu ifadesi daha sert ve keskin bir düşünce uyandırmakta. 'Bu' işaret zamiri haberi özelleştiriyor.
10.örnek	Kafka, S. 33		
K. war sehr ermüdet, da er wegen einer Stammtischfeierlichkeit bis spät in die Nacht im Gasthaus geblieben war, er hätte fast verschlafen.			
Sayfa No: 37	Gece, gedikli müşterilere ayrılmış masadaki eğlenceden ötürü geç vakte kadar arkadaşlarıyla birahane kalmış, pek yorgun düşmüştü, az kalsın uyuya kalyordu.	Sayfa No: 50	K., gedikli müşterilere ayrılmış masalardan birinde yapılan bir kutlamadan ötürü meyhanede kalmış olduğundan, çok yorgundu, neredeyse zamanında uyanamayacaktı.
	Burada eğlence kelimesi daha genel bir maksat belirtilmiş.		Burada kutlama kelimesi kullanarak daha özel bir eğlence çeşidi ifadesi belirtilmiş.
11.örnek	Kafka, S. 34		
Er hatte gedacht, das Haus schon von der Ferne an irgendeinem Zeichen, das er sich selbst nicht genau vorgestellt hatte, oder an einer besonderen Bewegung vor dem Eingang schon von weitem zu erkennen.			
Sayfa No: 37	Ne olduğunu kafasında doğru dürüst tasarlamadığı bir işaretten veya kapısının önündeki olağanüstü bir kaynaşmadan evi	Sayfa No: 51	Binayı daha uzaktan, ne olduğunu kafasında tam canlandıramadığı bir işaretten ya da girişteki olağandışı bir hareketlilikten

Şerife YILDIZ

	daha uzaktan tanıyacağını düşünmüştü.		taniyacağını düşünmüştü.
	Kapının önündeki kaynaşma olduğu ifadesi daha az belirgin olan bir ifadeyi vermekte.		Kapının önünde hareketlilik olduğunun belirtilmesi oradaki ortamı daha az gizemli hale getirmiş. Hareketlilik buradaki bağlama daha uygun düşüyor.
12.örnek	Kafka, S. 35		
Zwei kleine Jungen mit den verzwickten Gesichtern erwachsener Stolche hielten ihn indessen an den Beinkleidern; hätte er sie abschütteln wollen, hätte er ihnen wehtun müssen, und er fürchtete ihr Geschrei.			
Sayfa No: 39	Tam bu sırada yeniyetme serseriler gibi suratsız iki oğlan pantolonunun parçalarına yapıştı. Çocukları silkip atayım dese, besbelli canlarını acıtacaktı; sonra, çocukların bağırıp çağıracaklarından korktu.	Sayfa No: 52	K.'yı paçalarından yakaladılar; K. onları silkelemek isteseydi eğer, canlarını yakması gerekecekti ve bunu yaptığı takdirde, çocukların bağırmasından korkuyordu.
	Çocukların bağırıp çağıracakları gibi bir tanımlamayla çocukların seslerinin daha yoğun ve sürekli olması gibi bir ifade anlaşılabilir. Ayrıca 'besbelli' ifadesine uygun düşecek bir sözcük bulunmamaktadır.		Çocukların bağırması daha net ve keskin bir ifade verilmiş.
13.örnek	Kafka, S. 37		
K. glaubte in eine Versammlung einzutreten.			
Sayfa No: 41	Kendini bir toplantı salonundan içeri giriyormuş sandı,	Sayfa No: 54	K. bir toplantıya geldiğini sandı.
	Toplantı salonuna girmek ifadesi kullanılmış ki bu daha mekansal bir yaklaşımı açıklamakta.		Toplantıya girme ifadesi mekansal olmaktan çok işlevi ve ortamı açıklayan bir ifade.
14.örnek	Kafka, S. 38		
Er dachte nach, was er sagen könnte, um alle auf einmal oder, wenn das nicht möglich sein sollte, wenigstens zeitweilig auch die anderen zu gewinnen.			
Sayfa No: 43	Ne söylesem de salondakilerin tümünün, tümü olmazsa hiç değilse arkadakilerin de sempatisini kazansam diye düşündü.	Sayfa No: 56	K., herkesi bir çırpıda kazanabilmek, bu gerçekleşemediği takdirde, ötekileri de, en azından geçici olarak, kendi safına çekebilmek için ne söyleyebileceğini düşündü.
	Burada sempati kazanmak daha çok istenen bir durum olarak anlaşılakta.		Burada ikna edici olabilmek ve dolayısıyla kendi safına çekmek amacı ön planda
15.örnek	Kafka, S. 40		

Çeviride Eşdeğerlik ve Çeviri Kuramları Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Çalışma

“Es hilft nichts”, fuhr K. fort, “auch Ihr Heftchen, Herr Untersuchungsrichter, bestätigt, was ich sage.”			
Sayfa No: 45	‘Çaresiz sayın yargıç’ diye konuşmasını sürdürdü K., ‘hatta elinizdeki not defteri de sözlerimi doğrulayacaktır.	Sayfa No:58	‘Boşuna’, diye devam etti K. ‘defteriniz de söylediklerimi doğruluyor, sayın sorgu yargıcı’.
	Çaresiz kelimesi ile durumunu daha olgun ve yumuşak bir şekilde ifade edilmiş. ‘Hatta’ anlamına gelen bir ifadenin kaynak dilde bulunmadığı dikkati çekiyor.		Boşuna diyerek daha sert ve keskin bir ifade kullanılmış
16.örnek	Kafka, S. 46		
Sitzungssaal			
Sayfa No: 53	‘sorgulama’	Sayfa No: 66	‘Toplantı’
	Sorgulama kelimesi ile daha ciddi ve önemli bir ifade verilmiş. Mekansal boyutun aktarımı atlanmış.		Toplantı daha yumuşak ve informal bir ifade verilmiş. Mekansal boyuta burada da değinilmemiş.
17.örnek	Kafka, S.51		
Plötzlich unterbrach sie sich, legte ihre Hand auf K.s Hand, als wolle sie ihn beruhigen, und flüsterte:			
Sayfa No: 59	Birden kadın ara verdi sözlerine, elini yatıştırmak ister gibi K.nın elinin üzerine koydu.	Sayfa No: 79	Kadın ansızın konuşmasını kesti, sakinleştirmek istiyormuş gibi, elini K.nın elinin üstüne koydu ve fısıldadı.
	Burada kadının sözlerine ara vermesi daha bilinçli ve K.’yı yatıştırma isteği temkinli ve soğukkanlı bir anlatımla belirtilmiş		Bu ifade de kadının, konuşmasını kesmesi, daha ani ve hazırlıksız izlenimini uyandırıyor.
18.örnek	Kafka, S. 57		
Beim Eintritt wäre er fast hingefallen, denn hinter der Tür war noch eine Stufe. “Auf das Publikum nimmt man nicht viel Rücksicht”, sagte er.			
Sayfa No: 66	Tavan arasına girerken az kalsın düşüyordu K., kapının hemen arkasında bir basamak daha vardı. ‘Sana bana aldırtdıkları yok ki’ dedi.’Neye aldırtdıkları var?’	Sayfa No: 80	Girerken neredeyse düşecekti, çünkü kapının arkasında bir basamak daha vardı. ‘İzleyicileri düşündükleri pek söylenemez’ dedi.
	Burada K.nın düşüyor olma tehlikesi var ancak basamaktan dolayı olduğu ikinci planda belirtilmiş. Kendilerine aldırılmıyor olması daha yoğun tepkiyle ve öfkeyle karşılanmış izlenimi veriyor.		Burada K.nın düşüyor olma sebebinin basamaktan dolayı olduğu daha net belirtilmiş. Burada ‘izleyiciler’ kelimesi ile duyulan tepki daha sakin ve olgunlukla karşılanmış.

Şerife YILDIZ

19.örnek	Kafka, S. 80		
Eines Nachmittags - K. war gerade vor dem Postabschluß sehr beschäftigt - drängte sich zwischen zwei Dienern, die Schriftstücke hineintrugen, K.s Onkel Karl, ein kleiner Grundbesitzer vom Lande, ins Zimmer.			
Sayfa No: 85	Bir ikinci- K.nın yazışmaları postaya yetiştirmek üzere harıl harıl çalıştığı bir sıra- evrak getiren iki odacıyı bir yana iterek Karl Amca, girdi içeri	Sayfa No: 100	Bir öğleden sonra- tam günlük posta kapatılacağı sırada, K.nın işi başından aşkınken- taşrada küçük bir toprak sahibi olan amcası, yazıları getiren iki odacının arasından onları iterek odaya girdi.
	Burada K.nın yoğun çalışıyor olması daha fazla ön planda tutulmuş. Taşrada küçük bir arazi sahibi olduğu vurgusuna yer verilmemiş.		Burada postanın kapatılıyor olmasının zamanlama belirtmek anlamında ön planda olduğunu görüyoruz
20.örnek	Kafka, S. 98		
Der Gedanke an den Prozeß verließ ihn nicht mehr.			
Sayfa No: 107	Dava düşüncesi,yakasını bir türlü koyvermiyordu	Sayfa No: 122	Davası artık kafasından hiç çıkmıyordu.
	Dava düşüncesinin kafasından atmaya çalışıldığı ama yine de sürekli aklında olduğunu belirtmek istediği anlaşılıyor.		Dava düşüncesinin zaten hep aklında olduğunu belirtiyor.

Sonuç olarak Kamuran Şipal daha yumuşak ve esnek ifadelerle, uzun cümleleri anlaşılır hale dönüştürebilecek kısa cümleler kullanmıştır. Burada amaç, cümleleri daha anlaşılır ve ifadeli hale dönüştürmek ve okuyucuyu sürükleyici romanın atmosferinden koparmadan akıcı dil kullanımını elde etme çabasının ön planda tutulması olmuştur. Buna karşın Ahmet Cemal ise nispeten uzun cümleler kullanmış, ancak o uzun cümlelerde kullandığı dil ve yalın Türkçe ile anlam bütünlüğünü bozmamaya gayret etmiş aksine sağlamlaştırmıştır. Genel olarak belirtmek istenilen duygusal çağrışımlı ifadeleri oldukça net ve keskin ifadelerle sağlamış ve okuyucunun ilgisini dağıtmadan sağlam ve direk bir anlatım düzeni kurmuştur diyebiliriz.

Her iki çevirmenin de, romanın genel konu bütünlüğüne tarz ve üslubuna bağlı kalarak olabildiğince kendi görüşlerini katmamaya çalışarak ve yalın bir dil kullanımı ile çalışmalarını tamamladıklarını söylemek mümkündür. Kıyaslama yapılan her bir cümlenin bir birine göre daha iyi veya kötü olması gibi bir durumun söz konusu edilemeyeceği açıktır. Ancak oluşan farklılıkları, çevirinin aslında bir dünya görüşü ve algılama sistemi bütünlüğü olduğu ve bu yüzden tamamen yüzde yüz aynı kelimelerin ve ifadelerin seçilemeyeceği dolayısıyla değişik tarzların olabileceği görüşü ile özetlemek mümkündür.

Çağdaş çeviri kuramlarında ve çalışmalarında benimsendiği şekliyle, çeviri eleştirisi, genel çeviri kuramı, çeviri edimi ve çeviri amaçlı tüm uğraşlar

Çeviride Eşdeğerlik ve Çeviri Kuramları Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Çalışma

çerçevesinde çok verimli, gerekli ve önemli bir çalışma alanıdır. Günümüzde çeviri eleştirisi, yalnızca öznel, zevklerin ve sezilerin, beğenilerin bir aktarımı olmaktan sınırlanmıştır. Artık amaç çevirinin, hem ürününün hem de sürecin, dizgesel bir anlatısını sunmak ve bunu yaparken çeviri süreci ve ürünü hakkında bilinenleri ve bunlara dayanarak varılan nesnel yargıları ve öznel düşünceleri yansıtmak olmuştur. (Aksoy: 2001)

Günümüz çeviri anlayışında, metin türlerinden yola çıkılması ve metinlerin işlevlerine göre içerik ağırlıklı (inhaltsbetonte Texte), biçim ağırlıklı (formbetonte Texte) ve çağırı ağırlıklı (appelbetonte Texte) metinler şeklinde sınıflandırıldığı görülmektedir. Ancak bir metnin birden çok işlevinin olabileceğini, çevirmenin ilgili metni bu işlevlerin ağırlık derecesine göre aktarabileceğini hatırlatmamız gerekir. Eleştirilen işte bu noktaları da eleştirisinde dikkate almak ve buna göre çeviri metnini değerlendirmek zorundadır. Sözü ettiğimiz her bir metin türünün kendine özgü bir çeviri yöntemi olduğunu, yani çeviri yöntemini metin türlerinin belirlediğini unutmamalıyız. Sözleşti çevrilecek bir metin içerik ağırlıklı bir metinse; bu demektir ki, çevirmen böyle bir metnin içeriğini olduğu gibi aktarmaya gayret edecektir. Çeviri eleştirmeni de eleştirisinde içeriğin ne denli aktarıldığına değinecek ve değerlendirilmesini hedef dil metninin normlarını da göz önünde bulundurarak yapacaktır. (Aktaş:1996)

KAYNAKÇA

- Aksoy, BERRİN(2001): 'Çeviride Eleştirilen Seçimleri ışığında Çeviri Eleştirisi', Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:18/Sayı:2/Ss. 1-16
- Aktaş, TAHSİN (1996): 'Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış', Orsen Matbaacılık, Ankara
- Ateşman, ENDER (2001): 'Kültürel Farklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları Ve Çözüm Önerileri', Hacettepe Üniversitesi , Edebiyat Fakültesi Dergisi,Cilt:18/Sayı:2/Ss.29-35
- Boztaş, İSMAIL (1992): 'Çeviri, Çeviride Eşdeğerlilik ve Dilbilim' Dilbilim 20. Yıl Yazıları, Karaca Dil Kursu Yayınları, Ankara, S.35-40
- Bulut, ALEV (2000): 'Çeviri Metnin Değerlendirmesi: Metinsel Eş Değerlik Anahtarları, H.Ü. Ed. Fak. Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi, Sayı:10
- İşçen, İSMAIL (2002): 'Çevrim Kuramı Çeviribilimin Temelleri Üzerine',Seçkin Yayıncılık, Ankara
- Kafka, FRANZ (2000): 'Dava', Çeviren: Ahmet Cemal, Can Yayınları, İstanbul.
- Kafka, FRANZ (2000): 'Dava', Çeviren: Kamuran Şipal, Cem Yayınevi,
- Koller, WEINER (1987): 'Einführung in die Übersetzungswissenschaft.', Heidelberg.
- Kuçuradi, IONNA (1989): 'Felsefede Çeviri' ,Übersetzer-Workshop, 22-24 Nivember 1988 im Deutschen Kulturinstitut, Ankara
- Reiss, KATHARINA (1976): 'Texttyp und Übersetzungsmethode', Lronberg Its.
- Vardar, BERKE(1981): 'Çeviri Konuşmaları', Yazka Çeviri, Sayı:2, S.172-173

Şerife YILDIZ

Wills, WOLFRAM (1977): 'Übersetzungswissenschaft. Probleme und Methoden', Stuttgart.